

ВІКОНЕЧКО У СВІТ

Данило Поштарук

Кор.: Даниле Андрійовичу, як починався фестиваль "Різдвяна містерія"?

Д. П.: Ідея фестивалю виникла спільно з Міжнародною спілкою діячів театрів ляльок (УНІМА). Під час зустрічі на каунаському фестивалі 1989 р. президент УНІМА (тепер – почесний президент) Хенрик Юрковський запропонував організувати та проводити його у Луцьку, на базі нашого театру. Але навіть тоді, коли ми зустрілись невдовзі по тому із ним у Луцьку і розробили проєкт майбутнього фестивалю, впевненості у його реалізації не було. Знав, що буде опір офіційних осіб, та й самі вертепники у підпіллі. Допоміг... прапор! Саме тоді в залі театру засідали перші, обрані демократичним шляхом, депутати міської ради, вирішували питання державної символіки. Ми стоїмо з паном Юрковським біля театру. Мерія Луцька якраз навпроти, і там висить, звичайно, прапор Радянської України. Раптом на наших очах той прапор сповзає вниз, а натомість стрімко підіймається вгору жовто-блакитний стяг незалежної України. І ми зрозуміли, що фестиваль буде! Далі почались випробування... У місті на мене дивились з подивом і по-смішкою: які вертепи? Підіть до музею і подивіться, навіщо для цього організовувати фестиваль? Але коли сказав Миколі Жулинському – у нього засвітились очі. Я довіряв знаючим людям, які мене підтримували. Значить, думав я, роблю потрібну справу, значить, вони, мої співники, союзники, бачать даліше за мене і розуміють необхідність такої роботи. Це мене й підтримувало, врівноважувало мої внутрішні вагання. У пропаганді майбутнього фестивалю допомагали Лесь Танюк, Лариса Кадирова. Їх слово було представницьким, вагомим і дієвим на тих рівнях, де я був безсилий. Перший фестиваль 1993 р. робили ми вдвох із паном Юрковським. За його підписом в усі національні осередки УНІМА було розіслано листи із запрошеннями колективів до участі в Першій "Різдвяній містерії". Пам'ятаю, як у 1992 р. я приїхав до Варшави до Х. Юрковського із нашими, ще тоді радянськими бланками. А на них – і Міністерство

Заплановану розмову із директором Міжнародного фестивалю театрів ляльок "Різдвяна містерія" заслуженим працівником культури України Данилом Поштаруком під час фестивалю, який відбувався у січні цього року*, довелося переносити кілька разів – через зайнятість директора. Тож зустрілись ми лише наступного по закінченні фестивалю дня. Власне, наступним він був для мене, а для господарів, працівників Волинського обласного театру ляльок, просто ще не закінчився день минулий: потяги, автобуси, машини із гостями та учасниками фестивалю від їжджали у різних напрямках увесь вечір, ніч, ранок... По дорозі до кабінету директора довелося обігнати останніх гостей, що перед від'їздом йшли попрощатися з Данилом Андрійовичем. "Часу обмаль, – подумала я, – й почала з головного".

культури УРСР, і обласне управління культури, і театр. Питання Хенрика: "То куди ж їхати? До кого? На яку адресу писати відповідь?" – поставили мене в тупик. Тоді ми розробили бланк фестивалю, на якому працюємо і досі. Довелося навчатись й іншим тонкощам міжнародного спілкування: як правильно запросити, як коректно відмовити.

Кор.: Вам довелося одразу ж відмовляти?

Д. П.: Так. На Перший фестиваль ми отримали багато заявок з-за кордону. Але Х. Юрковський, знаючи чи не всі колективи лялькарів в Європі, допоміг одразу зробити відбір за мистецькими критеріями. Адже засадничий принцип нашого фестивалю – роботи високопрофесійних колективів. Тримаємо цю планку упродовж всіх п'яти фестивалів.

Кор.: Які ще критерії фестивального добору вистав?

Д. П.: Окрім того, що колектив повинен бути справді майстерним, намагаємось охопити якнайширше коло країн і театрів. Звичайно, постійними учасниками є колективи з Польщі, Білорусі, Росії, театри ляльок з України. Але при цьому прагнемо щоразу нових знайомств, відкриттів. На п'яти фестивалях таким чином ми подивились вистави театрів з понад тридцяти країн світу, серед них – з Австралії, Південної Африки, Латинської Америки, майже з усіх країн Європи.

Кор.: Чому в структурі фестивалю не передбачено журі, Гран-прі, дипломи найкращим виставам?

Д. П.: Дипломи ми вручаємо кожному колективові-учаснику фестивалю. А ось журі... Маючи прикрий досвід "критичної" роботи наших театрознавців з попередніх років, я принципово відмовився від обговорень вистав та спортивного змагання за першість. Цього не може бути в мистецтві. Судити, хто кращий, хто гірший? До нас приїжджають театри з різних країн, привозять релігійний, фольклорний, мистецький досвід свого народу, давні традиції або їх модерне прочитання. Навіщо оцінювати ці вистави? Їх треба дивитись і сприймати! Немає кращих, гірших, є різні: театри, традиції, досвід. "Різдвяна містерія" створена саме для того, аби вони зустрічались, перетинались, взаємозбагачувались. Нас цікавить пізнання і вивчення, а не оцінювання.

*Огляд фестивалю див. на С. 48.

Кор.: Яким чином виникла ідея проведення в рамках фестивалю наукового симпозіуму?

Д. П.: Одночасно з ідеєю самого фестивалю. Нас цікавить не лише мистецький, а й науковий досвід різних країн. Спілкування дослідників, які вивчають традиції різдвяних вистав у театрах ляльок, є невід'ємною частиною фестивалю. Пам'ятаю, як важко було організовувати симпозіум на Першому фестивалі. Адже для плідного й зацікавленого діалогу була необхідна людина, яка могла б керувати міжнародною науковою конференцією. Цю нелегку місію взяв на себе відомий історик українського театру, ректор Київського інституту театального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого, академік АМУ, професор Ростислав Пилипчук. Тепер незмінним науковим керівником симпозіуму є доктор мистецтвознавства, член-кореспондент АМУ Неллі Корнієнко. Про нас знають у доволі далеких краях... От скажімо, яке відношення має до Різдва і вертепу індійський Центр Індіри Ганді в Делі? А вони регулярно цікавляться нашим фестивалем, я обов'язково надсилаю їм матеріали. І на прохання доктора Тохіко Като з Японії – також. Загалом на п'яти фестивалях побували науковці з Італії, Чехії, Словаччини, Угорщини, Франції, Польщі, Білорусі, Росії. Тексти їхніх доповідей чекають тут, у Луцьку, на окреме видання. Сподіваюсь, воно неодмінно буде. Адже поступово крига байдужості навколо нас скресає...

Кор.: Нині важко уявити, що вона була...

Д. П.: Не вірите? Для прикладу загадаю тільки, як переступив черговий поріг високого начальства. Показував англійські, французькі театральні журнали із статтями про наш фестиваль, фоторепортажі. Питання для мене було несподіваним: “То що, тепер ви хочете організувати такий фестиваль у себе?...”

Кор.: Тут можна лише розвести руками. І все ж скажіть, чому Ви зробили це у себе? Чому у Вашому театрі, а не де-інде в Україні?

Д. П.: Нам нещодавно минуло чверть віку. Чималий вік для театру, правда? І маємо власний досвід проведення фестивалів. Ще тоді, коли в Україні не було взагалі фестивалів театрів ляльок (вони відбувались у Росії, Білорусі, Прибалтиці), – ми зважились організувати Перший всеукраїнський фестиваль. Це було 1983 року. Потім – Другий, у 1986 році за участю колективів з різних, тоді радянських, республік. А 1989 року, на Третньому, у нас не було театру лише, здається, з Туркменії, фестиваль був уже Всесоюзним.

Кор.: Чому, на Вашу думку, ідея “Різдвяної містерії”, попри всю інертність й холод влади, виявилась життєздатною?

Д. П.: Чому проросло те, що довго було заборонене? Бо сонечко пригріло – і все прорвалося. Ми, на щастя, вдало проминули небезпеку – ще б кілька літ, і вже важко було б відновити традицію, зв'язати розірвані покоління. Коли ми починали цей фестиваль, готували першу вертепну виставу у своєму театрі – ще жили люди, які могли передати цю традицію безпосередньо. Тепер у Луцьку щороку влаштовують огляди шкільних вертепів, визначають переможців. Знаєте, будувати модерне мистецтво на піску, на безіменності, на безпам'ятстві не можливо. Треба спершу стати на власний ґрунт, відчувати глибоке коріння, джерела,

а тоді шукати модерного. Вертеп – унікальне явище. Недарма на минулому, Четвертому, симпозіумі у Неллі Корнієнко народилось дуже точне й цікаве визначення: “Вертеп – це ДНК нації”. І справді, вертеп – це енциклопедія української нації. Якщо питимемо з цього джерела – зможемо йти далі.

Кор.: Про “далі”... Кожний з фестивалів – наче зріз певного рівня освоєння вертепної традиції у різних національних прочитаннях. Тож завдяки фестивалям можна простежити динаміку сучасного розвитку різдвяного театру у європейській чи навіть світовій християнській культурі. Що, на Вашу думку, в цьому сенсі “діагностував” останній, П'ятий фестиваль?

Д. П.: З вистав, які ми щойно подивились, для мене виразно вимальовується така тенденція: ті колективи, які тяжіють до традиційного, канонічного, музейного вертепу (саме такими, до речі, були вистави на Першому фестивалі), вичерпують себе, перестають бути цікавими для сучасного глядача. Прочитання, що здійснені як інтерпретації вертепного дійства і є авторським розвитком теми, сюжетів, героїв, сприймаються з великим зацікавленням. Мабуть, за такими виставами – майбутнє. Мене вже хвилює, якою буде шоста “Різдвяна містерія”.

Кор.: До речі, коли починається організаційна робота над наступним фестивалем?

Д. П.: Одразу після закінченні чергового. І триває увесь цей час поміж фестивалями – тобто два роки. Листування, дзвінки, перегляди...

Кор.: Але Волинський обласний театр ляльок живе напруженим, повноцінним мистецьким життям не залежно від фестивалю?

Д. П.: Щоб не бути багатослівним, скажу лише, що на наші вистави квитки купують заздалегідь. Як художній керівник, ставлю перед колективом мету: раз на два-три роки ми вважаємо питанням честі завоювати найвищу нагороду на одному з міжнародних фестивалів. Ось минулого року, у травні, привезли диплом з фестивалю театрів ляльок в Угорщині – наша вистава за творами Івана Франка “Підкова на щастя” була визнана найкращою. Це в жодному разі не колекціонування, просто підтримання належної професійної форми. Звичайно, беремо участь у фестивалях “Золотий Телесик” у Львові, “Інтерлялька” в Ужгороді.

Кор.: Ваші думки після закінчення ювілейного, П'ятого, фестивалю “Різдвяна містерія”?

Д. П.: У дитинстві в морозний ранок я дуже любив на замерзлому вікні прогріти маленьку дірочку – у таємничий світ за вікном. Подихаєш – і маленьке “віконце” ставало більшим, танув іній... От у мене сьогодні таке відчуття, що я за десять літ “продмухав” оте віконечко... І нарешті спокійний – колесо крутиться, його вже ніхто не зупинить...

У двері ввічливо постукали, гості з Німеччини ввійшли до кабінету, а з надвору засигналила театральна машина – настав і мій час повертатися з гостинного Луцька додому...

Розмовляла Майя Ілюк